

Nr. 1543/C/2058/III-5/2014

CONCLUZII

**formulate de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție
în cauza nr.19/1/2014/HP/P a Înaltei Curți de Casație și Justiție
privind rezolvarea de principiu a chestiunii de drept având ca obiect
modalitatea de interpretare și aplicare a dispozițiilor art.21 alin.1 și 3 din
Legea nr.187/2012 pentru punerea în aplicare a
Legii nr.286/2009 privind Codul penal, în raport de
dispozițiile art.125 alin.2 din Codul penal**

I. Cu privire la condițiile de admisibilitate a sesizării

În temeiul art.475 din Codul de procedură penală, prin încheierea din 16 mai 2014, pronunțată în dosarul nr.1296/233/2014, Tribunalul Galați a sesizat Înalta Curte de Casație și Justiție, solicitând instanței supreme pronunțarea unei soluții prin care să se dea o rezolvare următoarei chestiuni de drept:

„În aplicarea art. 21 alin.1 și 3 din Legea nr.187/2012, pedeapsa închisorii executabilă mai mare de 5 ani, aplicată pentru infracțiuni săvârșite în timpul minorității, se înlocuiește cu măsura educativă a internării într-un centru de detenție pe o durată egală cu durata pedepsei închisorii ori cu măsura educativă a internării într-un centru de detenție pe o durată de 5 ani.”

Din examinarea încheierii de sesizare rezultă că aceasta aparține unei instanțe (tribunal) investită cu soluționarea unei cauze în ultimă instanță (contestație); problema de drept a cărei lămurire se solicită a fost invocată în cursul judecății (de către instanța ierarhic superioară, în procesul de aplicare a dispozițiilor art.21 din Legea nr.187/2012), iar de lămurirea acesteia depinde soluționarea pe fond a cauzei în care a fost invocată (în ceea ce privește durata măsurii educative privative de

libertate cu care este înlocuită pedeapsa închisorii).

Instanța a dispus suspendarea soluționării cauzei.

Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat printr-o altă hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii asupra chestiunii a cărei dezlegare se solicită și, de asemenea, această chestiune nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

II. Cu privire la chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită

Situația juridică premisă

Cauza în care a fost invocată problema de drept are ca obiect sesizarea Comisiei de evaluare a situației juridice a condamnaților aflați în executarea pedepselor, referitoare la o persoană condamnată aflată în executarea unei pedepse rezultante de 8 ani și 6 luni, aplicată pentru infracțiuni comise în timpul minorității (furt calificat, tâlhărie și viol), în vederea înlocuirii pedepsei cu măsura educativă a internării într-un centru de detenție, în temeiul art.21 alin.1 și 3 din Legea nr.187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal.

Constatând practică judiciară neunitară la nivelul Curții de Apel Galați, instanța a ridicat problema **duratei** măsurii educative care trebuie dată spre executare, respectiv dacă aceasta:

- este în quantum egal cu pedeapsa rezultantă a închisorii (în speță, 8 ani și 6 luni), potrivit art.21 alin.1 și 3 din Legea nr.187/2012, având în vedere că aceste dispoziții nu prevăd în mod expres o limită maximă a internării, cum este cea menționată în alin.2 al aceluiași articol ori,
- are o durată de 5 ani, aceasta fiind limita maximă prevăzută de art.125 alin.2 teza I din Codul penal pentru măsura educativă a internării într-un centru de detenție care poate fi aplicată în raport de natura faptelor comise, în sprijinul acestei interpretări coroborate invocându-se situația ipotetică a unui inculpat minor care ar fi judecat sub imperiul noului Cod penal pentru aceleași fapte pentru care a fost condamnat intimatul, în privința căruia instanța nu ar putea stabili măsura internării pe o durată mai mare de 5 ani.

Dispoziții legale incidente

Conform art. 21 din Legea nr.187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, pedeapsa închisorii executabilă, aplicată în baza Codului penal din 1969 pentru infracțiuni comise în timpul minorității, se înlocuiește cu măsura educativă a internării într-un centru de detenție pe o perioadă egală cu durata pedepsei închisorii (alin.1). Pedeapsa închisorii care depășește 20 de ani, aplicată pentru infracțiuni comise în timpul minorității, se va înlocui cu internarea într-un centru de detenție pe o perioadă de 15 ani (alin.2). În cazul pluralității de infracțiuni, înlocuirea prevăzută la alin. 1 și 2 se face cu privire la pedeapsa rezultantă (alin.3).

Potrivit dispozițiilor art.125 alin.2 din Codul penal, internarea într-un centru de detenție se dispune pe o perioadă cuprinsă între 2 și 5 ani, afară de cazul în care pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea de 20 de ani sau mai mare ori detențiunea pe viață, când internarea se ia pe o perioadă cuprinsă între 5 și 15 ani.

Problema de drept sesizată aduce în discuție modalitatea de interpretare a dispozițiilor tranzitorii generate de modificarea substanțială a regimului sancționator al minorilor prin noul Cod penal și care au fost instituite pentru garantarea legalității executării sancțiunilor aplicate în baza Codului penal din 1969, pentru fapte comise în timpul minorității, în raport cu dispozițiile generale ale noului Cod penal privind condițiile de aplicare și durata noilor măsuri, care nu au corespondent în legea veche.

În esență, pentru rezolvarea chestiunii de drept sesizate, în raport de argumentele aduse în sprijinul celor două puncte de vedere formulate cu privire la aceasta, este necesar a fi examinate următoarele aspecte: modalitatea de interpretare a normelor juridice tranzitorii, în raport de caracterul lor special; distincția dintre aplicarea legii penale mai favorabile în cursul procesului și aplicarea legii penale mai favorabile după soluționarea definitivă a cauzei; eventuala incidență a reglementărilor internaționale, în virtutea dispozițiilor art.20 din Constituția României.

I. Interpretarea normelor juridice tranzitorii. Identificarea raportului dintre dispozițiile legale incidente

Noul Cod penal nu a mai prevăzut posibilitatea sancționării minorilor cu pedepse, consacrand un sistem bazat exclusiv, potrivit art. 114 din Codul penal, pe măsuri educative care, în raport cu Codul penal din 1969, au fost modificate atât în ceea ce privește felul, cât și conținutul. În noul context normativ, în virtutea principiului *nulla poena sine lege*, legiuitorul a considerat necesar să reglementeze, prin norme tranzitorii, situația pedepselor cu închisoarea, aplicate în baza Codului penal din 1969 pentru fapte comise în timpul minorității, ce nu mai pot fi executate, cu asigurarea unui just echilibru între principiul autorității de lucru judecat și principiul legalității sancțiunilor penale. Edictarea unor norme tranzitorii s-a impus în condițiile în care dreptul comun nu oferă soluții pentru astfel de situații juridice (născute după intrarea în vigoare a noului Cod penal, vizând exclusiv executarea sancțiunilor – măsuri educative sau pedepse - aplicate pentru fapte comise în minorat, prin hotărâri judecătorești definitive în momentul intrării în vigoare a acestui nou Cod penal).

Astfel, dispoziții în acest sens (printre care și art. 21) sunt cuprinse în Titlul I (*Dispoziții privind aplicarea în timp a legii penale*), Capitolul IV (*Dispoziții speciale privind regimul sancționator aplicabil minorilor*) al Legii nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Codului penal, care prevăd criterii de stabilire a legii penale mai favorabile pentru minori în cursul procesului, modalitatea de aplicare a legii penale mai favorabile după judecarea definitivă a cauzei, precum și mecanisme pentru rezolvarea situațiilor care pot interveni pe parcursul executării sancțiunilor anterior aplicate, având în vedere lipsa de corespondență cu prevederile noului Codul penal.

În contextul acestei reglementări, caracterul dispozițiilor art. 21 din Legea nr. 187/2012 de normă specială privind aplicarea în timp a legii penale rezultă atât din denumirea capitolului din care fac parte, cât și din natura lor de normă tranzitorie.

Prin urmare, în condițiile în care dispozițiile art. 21 din Legea nr. 187/2012 reprezintă o normă specială de aplicare a legii în timp, norma generală corespunzătoare se impune a fi identificată în sistemul de dispoziții care reglementează aceeași materie, a aplicării în timp a legii penale, referitoare la pedepsele definitiv aplicate.

Această normă este cea prevăzută de dispozițiile art. 6 din Codul penal. Potrivit alineatului (1) al textului, când după rămânerea definitivă a hotărârii de

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

condamnare și până la executarea completă a pedepsei închisorii sau amenzii a intervenit o lege care prevede o pedeapsă mai ușoară, sancțiunea aplicată, dacă depășește maximul special prevăzut de legea nouă pentru infracțiunea săvârșită, se reduce la acest maxim.

Este de observat că atât norma generală, cât și cea specială au o situație premisă comună, constând în existența unei pedepse definitiv aplicate la momentul intrării în vigoare a noului Cod penal. Mai departe însă, sfera persoanelor cărora se adresează este strict delimitată, pe de o parte pentru că textul art. 21 din legea specială se referă expres la minori, iar pe de altă parte pentru că dispoziția din art. 6 Cod penal, deși nu face distincție, nu poate fi aplicabilă decât majorilor, cât timp prevede faptul că sancțiunea stabilită prin aplicarea legii mai favorabile va fi tot o pedeapsă (art. 6 Cod penal este incident numai în măsura continuității, în legile penale care se succed, a regimului sancționator aplicabil). Or, o astfel de sancțiune nu mai este prevăzută pentru minori în noul Cod penal, conform dispozițiilor art. 114 Cod penal.

Pe de altă parte, art.125 alin. (2) din Codul penal prevede că internarea într-un centru de detenție se dispune pe o perioadă cuprinsă între 2 și 5 ani, afară de cazul în care pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea de 20 de ani sau mai mare ori detențiunea pe viață, când internarea se ia pe o perioadă cuprinsă între 5 și 15 ani.

În absența normei tranzitorii, prevederile art. 125 alin. (2) din Codul penal ar fi putut fi privite ca normă specială în raport cu dispozițiile art. 6 din același cod.

O astfel de concluzie este însă exclusă, câtă vreme există o dispoziție tranzitorie, reprezentată de art. 21 din Legea nr. 187/2012, care reglementează și stabilește fără dubiu durata măsurii educative în care se va converti pedeapsa executabilă aplicată minorului.

Prin urmare, caracterul special al dispozițiilor art. 21 din Legea nr. 187/2012 se stabilește în raport cu cele ale art. 6 din Codul penal, iar nu în raport cu dispozițiile art. 125 alin.2 din același cod. Norma specială, adresându-se exclusiv minorilor, apare ca o excepție de la regimul general instituit de art. 6 din Codul penal și, ca orice excepție, este de strictă interpretare.

De altfel, necesitatea unei interpretări stricte rezultă și din voința legiuitorului (*ratio legis*), exprimată fără echivoc în chiar cuprinsul art.21 alin.1 din Legea nr.187/2012 care prevede expres că **durata măsurii educative cu care trebuie înlocuită pedeapsa închisorii este egală cu durata pedepsei închisorii**. Din

interpretarea teleologică și sistematică a normelor cuprinse în capitolul special prevăzut pentru minori în legea de punere în aplicare a Codului penal, rezultă că, în operațiunea de adaptare a sancțiunilor, ori de câte ori legiuitorul a intenționat să limiteze durata măsurii educative, a prevăzut aceasta în mod expres (de ex., art.18 alin.2, art. 19 alin.1, art.21 alin.2, art.22 alin.2 din lege), ceea ce înseamnă că lipsa unei mențiuni în acest sens denotă intenția acestuia de a nu stabili o asemenea limită.

Singura durată maximă expres prevăzută de lege pentru măsura educativă a internării într-un centru de detenție ce poate fi stabilită în această procedură tranzitorie este cea de **15 ani**, menționată de art.21 alin.2 din Legea nr.187/2012¹.

În acest caz, limitarea duratei a fost necesară pentru respectarea principiului legalității sancțiunilor de drept penal, potrivit căruia nicio pedeapsă nu poate fi stabilită și aplicată în afara limitelor generale ale acesteia (art.2 alin.3 din Codul penal), în condițiile în care limita maximă generală a acestei măsuri educative este de 15 ani, prevăzută de art.125 alin.2 teza a II - a din Codul penal (justificată de asigurarea compatibilității cu reglementările și practicile internaționale, de pildă, Rezoluția Congresului Asociației Internaționale de Drept Penal adoptată la Beijing în 2004 recomandă statelor să nu prevadă în cazul minorilor sancțiuni privative de libertate care să depășească 15 ani).²

II. Distincții privind aplicarea legii penale mai favorabile în raport de momentul intervenirii acesteia

În argumentarea necesității înlocuirii pedepsei cu măsura educativă de maxim 5 ani a fost invocată ipoteza teoretică a unui inculpat minor, judecat sub imperiul noului Cod penal pentru aceleași fapte, în privința căruia instanța nu ar putea stabili măsura internării pe o durată mai mare de 5 ani; se invocă, astfel, presupusa aplicare a unui tratament juridic diferit unor situații juridice identice și, implicit, inegalitatea în fața legii.

În realitate, însă, situațiile juridice nu sunt identice, existând un motiv rezonabil care justifică aplicarea unui tratament juridic diferit.

¹ Soluțiile adoptate de practica judiciară, în sensul înlocuirii cu măsura educativă pe durata de 15 ani chiar și a pedepselor cuprinse între 15 și 20 de ani nu formează obiectul prezentei sesizări

² Expunerea de motive a noului Cod penal, pct.2.37

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

Astfel, potrivit legislației române, sfera de aplicare a legii penale mai favorabile este diferită, în funcție de momentul în care intervine succesiunea de legi în timp, raportat la momentul rămânerii definitive a hotărârii, efectele fiind mai largi în cazul în care legea mai favorabilă intervine înainte de rămânerea definitivă a hotărârii. Situația celui care se află în curs de judecată la momentul succesiunii de legi nu este identică cu a celui care fusese definitiv condamnat la acel moment, de regulă fiind avantajat cel aflat în curs de judecată.³

În situațiile prevăzute de art.21 din Legea nr.187/2012 nu se procedează la o individualizare a măsurii educative, care ar presupune respectarea condițiilor și a limitelor prevăzute de Codul penal, întrucât s-ar aduce atingere autorității de lucru judecat, situația persoanelor condamnate definitiv la data intrării în vigoare a noului Cod penal fiind diferită de cea a celor aflate în curs de judecată.

Această realitate juridică a fundamentat concluzia instanței supreme în privința chestiunii de drept privind aplicarea în timp a dispozițiilor art. 22 alin. 4 lit. b din Legea nr. 187/2012 cu referire la art. 129 alin. 2 lit. b din Codul penal, prin decizia nr. 4/12.05.2014, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 434 din 13.06.2014. În această hotărâre, Înalta Curte de Casație și Justiție a reținut că, în privința minorilor, spre deosebire de cazurile de aplicare a legii penale mai favorabile în cursul procesului, legiuitorul a prevăzut în mod expres situațiile de aplicare a legii penale mai favorabile în cazul faptelor judecate definitiv la data intrării în vigoare a noului Cod penal, având în vedere că în aceste din urmă situații aplicarea legii penale mai favorabile **se face doar în situații de excepție**. În lipsa unor astfel de mențiuni exprese, s-a decis că dispozițiile în discuție sunt aplicabile numai cauzelor aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a noului Cod penal, nu și faptelor definitiv judecate la data de 1 februarie 2014.⁴

Pentru identitate de rațiune, dispozițiile art.125 alin.2 din Codul penal referitoare la limitele măsurii educative a internării într-un centru de detenție se aplică numai cauzelor aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a Codului

³ Fl. Streteanu, Documentare privind aplicarea în timp a legii penale în condițiile intrării în vigoare a noului Cod penal, www.just.ro, pag. 8

⁴ În decizie se face trimitere la expunerea de motive a noului Cod penal, pct.2.2, conform căreia, *în contextul consacării explicite în Constituție a principiului separației puterilor în stat, a fost necesară stabilirea unei relații între principiul autorității de lucru judecat și aplicarea legii penale mai favorabile în cazul pedepselor definitive - principiul constituțional al separației puterilor în stat impune reducerea la minimul necesar a atingerilor aduse autorității de lucru judecat, astfel că o restrângere a acestei autorități se justifică doar în măsura în care ea are la bază tot un principiu de natură constituțională, cum este cazul principiului legalității pedepsei*

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

penal, nu și celor în care s-au pronunțat pedepse definitive executabile anterior acestui moment, pentru care legiuitorul a optat pentru reglementări speciale, de strictă interpretare. Rațiunea dispozițiilor art. 21 din Legea nr. 187/2012 nu este aceea de a-l aduce pe condamnat în aceeași situație în care s-ar fi aflat dacă succesiunea de legi ar fi intervenit în timpul procesului, ci doar de a garanta respectarea principiului legalității.

În doctrină s-a arătat că principiul constituțional al aplicării legii penale mai favorabile consacrat de art.15 alin.2 din Constituția României nu obligă la retroactivitate nelimitată, ci doar permite această retroactivitate, lăsând legiuitorului libertatea de a-i stabili limitele.⁵

Legiuitorul român a limitat sfera de incidență a legii penale mai favorabile în cazul pedepselor executabile aplicate definitiv pentru fapte comise de minori, autoritatea de lucru judecat constituind o justificare rezonabilă și obiectivă pentru diferența de tratament juridic dintre persoanele condamnate și cele în privința cărora nu s-a pronunțat o hotărâre definitivă, aflate în situații identice în ceea ce privește natura și data comiterii faptelor⁶.

III. Conformitatea dispozițiilor art.21 alin.1 din Legea nr.187/2012 cu drepturile prevăzute de Convenția Europeană a Drepturilor Omului

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale nu garantează dreptul persoanelor condamnate definitiv la aplicarea legii penale mai favorabile intervenite după rămânerea definitivă a hotărârii, sub acest aspect prevederile art.15 alin.2 din Constituția României fiind mai cuprinzătoare, întrucât se referă la legea penală mai favorabilă în general. Dispozițiile convenției și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului impun aplicarea legii penale mai favorabile, însă numai dacă aceasta intervine în cursul procesului, nu și după soluționarea definitivă a cauzei.

Principiul neretroactivității legii penale (*nulla poena sine lege praevia*), consacrat de art.7 par.1 teza a II –a din Convenție, interzice aplicarea unei pedepse (noțiune

⁵ Fl. Streteanu, Documentare privind aplicarea în timp a legii penale în condițiile intrării în vigoare a noului Cod penal, www.just.ro, pag. 9-10

⁶ Exemple de limitare a incidenței principiului aplicării legii penale mai favorabile sunt dispozițiile art. 6 din Cod penal, art. 4 și 21 din Legea nr. 187/2012.

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

folosită în sens autonom⁷, ce include și măsurile educative prevăzute de legea română) care depășește limita maximă a pedepsei prevăzută de legea în vigoare la momentul la care infracțiunea a fost comisă, fără a fi admisă nicio derogare⁸, pentru respectarea cerințelor de previzibilitate a incriminării.

Curtea Europeană a statuat că art. 7 din Convenție interzice aplicarea retroactivă a legislației penale mai severe în detrimentul acuzatului și *garantează aplicarea retroactivă a legislației mai favorabile*⁹; sub acest ultim aspect, perioada de timp examinată de instanța europeană, în care poate interveni legea nouă, mai favorabilă, este cuprinsă între momentul comiterii faptei și **momentul judecării definitive a cauzei**¹⁰.

Drept urmare, jurisprudența CEDO relativă la dreptul garantat de art. 7 par.1 teza a II –a din Convenție nu poate constitui un argument pentru aplicarea unei măsuri educative de maxim 5 ani în procedura prevăzută de art.21 alin.1 din Legea nr.187/2012, având în vedere că dispozițiile penale mai favorabile (art.125 alin.2 din Codul penal) au intervenit după soluționarea definitivă a cauzei.

În concluzie, dispozițiile art.21 alin.1 și 3 din Legea nr.187/2012 pentru punerea în aplicare a Codului penal trebuie interpretate în sensul că pedeapsa rezultantă a închisorii mai mare de 5 ani, executabilă, aplicată în baza Codului penal din 1969 pentru infracțiuni comise în timpul minorității, se înlocuiește cu măsura educativă a internării într-un centru de detenție **pe o perioadă egală cu durata pedepsei închisorii**, iar nu cu măsura educativă a internării într-un centru de detenție pe o durată de 5 ani, dispozițiile art.125 alin.2 teza I din Codul penal nefiind incidente în cazul pedepselor aplicate definitiv la data intrării în vigoare a noului Cod penal.

⁷ G. împotriva Germaniei, hotărârea din 7 iunie 2012, par.69

⁸ Jendrowiak împotriva Germaniei, hotărârea din 14 aprilie 2011, par.48; Maktouf și Damjanovic împotriva Bosniei și Hertegovina, hotărârea din 18 iulie 2013, par.72

⁹ Scoppola împotriva Italiei (nr.2), hotărârea din 17 septembrie 2009, par.109; Mihai Toma împotriva României, hotărârea din 24 ianuarie 2012, par.26

¹⁰ Scoppola contra Italiei, mai sus citată, par.119

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

Pentru aceste motive, în temeiul art.475 – 477 din Codul de procedură penală, vă solicităm pronunțarea unei decizii prin care chestiunea de drept supusă dezlegării să primească următoarea rezolvare:

„ În interpretarea dispozițiilor art.21 alin.1 și 3 din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, pedeapsa închisorii executabilă, aplicată în baza Codului penal din 1969 pentru infracțiuni comise în timpul minorității, se înlocuiește cu măsura educativă a internării într-un centru de detenție pe o perioadă egală cu durata pedepsei închisorii, fără ca măsura educativă să fie limitată la durata maximă de 5 ani prevăzută de art.125 alin.2 teza I din Codul penal.”

**PROCUROR GENERAL,
TIBERIU MIHAIL NIȚU**